

De invloed van cultuur op de acceptatie van IFRS for SMEs

Bart Kamp

SAMENVATTING Na publicatie van de *IFRS for SMEs* (International Financial Reporting Standards for Small and Medium-sized Entities) door de International Accounting Standards Board (IASB) vroeg de Europese Commissie (EC) zich af of IFRS for SMEs moet worden toegestaan binnen de lidstaten. Op een consultatie ontving de EC reacties die zeer divers waren: van sterke voorstanders tot sterke tegenstanders. In dit artikel wordt onderzocht of er bepaalde patronen zijn te herkennen in deze voors en tegens. Daarbij wordt vooral gekeken naar verschillen in 'accountingcultuur' in de diverse regio's binnen Europa. De uitkomsten duiden er op dat met name het verschil in nadruk op 'principles versus rules' en het belang van conservatieve winstbepaling de meningen verdelen. Omdat deze aspecten cultuurgebonden zijn, zal het niet eenvoudig zijn om IFRS for SMEs algemeen geaccepteerd te krijgen.

RELEVANTIE VOOR DE PRAKTIJK Voor de harmonisatie van de jaarverslaggeving moet de regelgeving passen in verschillende culturele omgevingen. Dit artikel laat zien dat IFRS for SMEs hier niet volledig aan voldoet. Daarmee lijkt een brede acceptatie van IFRS for SMEs in Europa vooralsnog niet waarschijnlijk.

1 Inleiding

In de zomer van 2009 heeft de International Accounting Standards Board (IASB) de eerste definitieve versie van IFRS for SMEs gepubliceerd. Het doel is om een set van standaarden te bieden om de verslaggeving van niet-beursgenoteerde ondernemingen internationaal te harmoniseren. Deze standaarden zijn gebaseerd op (full) IFRS, maar zijn op een belangrijk aantal punten vereenvoudigd.

Eind 2009 heeft de Europese Commissie (EC) een consultatie gehouden met als centrale vraag of IFRS for SMEs binnen de EU een expliciet aanvaard stelsel van grondslagen mag zijn. De reacties op deze consultatie waren zeer divers, zowel op de hoofdconclusie of IFRS for SMEs geschikt is voor algemeen gebruik binnen de EU, als wat betreft de argumenten die aan die conclusie ten grondslag

liggen. Die diversiteit in argumenten roept de vraag op of er bepaalde grote lijnen zijn te onderkennen in de reacties. Met andere woorden, zijn de reacties te groeperen in een bepaalde samenhang? Quagli (2010) analyseert de uitkomsten van deze consultatie en maakt daarbij primair een onderscheid tussen de opinies van enerzijds opstellers van de jaarrekening en anderzijds gebruikers van de jaarrekening. Zijn hypothese luidt dat zowel opstellers als gebruikers positief zullen staan ten opzichte van IFRS for SMEs: onder de veronderstelling dat IFRS for SMEs op grond van een 'due process' tot stand is gekomen, zou deze standaard moeten voldoen aan de wensen van de gebruikers, en de vereenvoudigingen ten opzichte van full IFRS zou opstellers moeten aanspreken. Dit is een enigszins merkwaardige hypothese. In de 'markt voor bedrijfsinformatie' wordt de regelgeving doorgaans gezien als een compromis tussen tegengestelde belangen van opstellers en gebruikers. Dat IFRS for SMEs een 'win-win'-uitkomst is ten opzichte van de huidige regelgeving, wordt door Quagli niet onderbouwd. Zijn bevindingen zijn dat gebruikers enigszins positief staan ten opzichte van IFRS for SMEs, maar dat opstellers overwegend negatief zijn. Quagli kan deze afwijking van zijn hypothese slechts met enkele ad-hocargumenten verklaren. Quagli maakt ook een analyse naar geografisch gebied, maar geeft ook hier geen sterke theoretische onderbouwing.

In dit artikel wordt een onderzoek beschreven dat eveneens gebaseerd is op de respons van de EU-consultatie, maar dan op basis van een ander theoretisch fundament. Vanuit de theorie wordt de diversiteit in de internationale vormgeving van de wet- en regelgeving op het gebied van jaarverslaggeving verklaard vanuit de cultuur van de diverse landen. In dit artikel wordt daarom beschreven in hoeverre de reacties op de consultatie passen in de veronderstelde culturele invloed op de regelgeving rond de jaarrekening.

In paragraaf 2 wordt de theorie rond accountingcultuur besproken, waarbij ook alternatieve verklaringen van

internationale diversiteit worden aangehaald. In paragraaf 3 wordt de EU-consultatie beschreven, waarna in paragraaf 4 de onderzoeksopzet wordt uitgewerkt. In paragraaf 5 en 6 worden de resultaten besproken. Het artikel wordt in paragraaf 7 afgesloten met enkele conclusies.

2 Theorie

De huidige internationale diversiteit in verslaggevingsregels volgt uit de eigen koersen die landen in het verleden hebben gevolgd in het ontwikkelen van wet- en regelgeving. Die ontwikkelingen werden gestuurd door lokale omstandigheden. Het onderkennen van patronen in die omstandigheden en de aard van de verslaggevingsregelgeving kan in beeld brengen op welke punten problemen zijn te voorzien bij het harmoniseren van de verslaggevingsregels. Papadaki (2005) inventariseert de diverse onderzoeken die zijn gedaan op het gebied van oorzaken van internationale verschillen in jaarverslaggeving. Hij onderscheidt daarin twee groepen. De eerste groep wijst culturele verschillen als oorzaak aan (Doupnik en Salter, 1995; Gray, 1988; Jaggi, 1975; Perera, 1989; Salter en Niswander, 1995; Zarzeski, 1996; Chanchani en Willet, 2004). De andere groep wijst op verschillen in systemen van corporate governance (Nobes 1983, Nobes en Parker, 1998). Bij het onderzoeken van culturele oorzaken wordt veelal gebruikgemaakt van de culturele dimensies uit het beroemde onderzoek van Hofstede. Gray (1988) 'vertaalde' deze dimensies van Hofstede in termen van accounting. Daarbij onderscheidt hij vier culturele 'accountingwaarden':

- *Professionalism versus statutory control*: een voorkeur voor individuele oordeelsvorming en zelfregulering aan de ene kant, en een voorkeur voor naleving van wettelijk voorgeschreven regels aan de andere kant.
- *Uniformity versus flexibility*: een voorkeur voor gelijkheid in toepassing van regels tussen ondernemingen en door de tijd heen aan de ene kant, ofwel meer een nadruk op de betekenis van specifieke omstandigheden van individuele ondernemingen aan de andere kant.
- *Conservatism versus optimism*: een voorkeur voor 'voorzichtige' vermogens- en winstbepaling in het licht van onzekerheden, ten opzichte van het ruimte laten voor positieve risico's.
- *Secrecy versus transparency*: een voorkeur voor vertrouwelijkheid van bedrijfsgegevens met dus een verslaggeving gericht op een beperkte groep van belanghebbenden, ten opzichte van een open verantwoording aan een breed maatschappelijk verkeer.

Sinds 1988 is er echter ook meer onderzoek gedaan naar andere factoren ter verklaring van verschillen in regelgeving, zoals het wetsysteem (Hope, 2003; Jaggi en Low, 2000; Stulz en Williamson, 2003; Williams, 2004), de mate van

economische ontwikkeling, en de omvang van de aandelenmarkt. Saudagaran en Meek (2007) vatten die factoren als volgt samen: (1) het wetsysteem, (2) de aard van de verhouding tussen ondernemingen en hun vermogensverschaffers, (3) belastingwetgeving, (4) inflatieniveaus, (5) politieke en economische banden, (6) de mate van economische ontwikkeling, en (7) opleidingsniveau.¹ Deze bredere verklaring van verschillen roept de vraag op in hoeverre tegenwoordig culturele aspecten (nog?) een belangrijke rol spelen bij de ontwikkeling van verslaggevingsstandaarden. Dit artikel richt zich op deze vraag.

3 De EU-consultatie

In verband met de EU-verordening die de toepassing van IFRS voorschrijft voor de geconsolideerde jaarrekening van beursgenoteerde ondernemingen, worden alle nieuwe IFRS-bepalingen onderworpen aan een *endorsement*-procedure. Slechts met deze goedkeuring mogen Europese ondernemingen de nieuwe bepalingen toepassen. Omdat IFRS for SMEs juist niet gericht is op beursgenoteerde ondernemingen valt deze standaard buiten het reguliere *endorsement*-proces. Ook hier geldt echter dat zonder goedkeuring door de EU Europese ondernemingen hun jaarrekening niet (primair) mogen baseren op IFRS for SMEs. In het licht dat diverse landen buiten Europa hebben aangegeven te overwegen IFRS for SMEs toe te staan of in de eigen regelgeving te incorporeren, vraagt de Europese Commissie zich af of IFRS for SMEs toegestaan moet worden in Europa. Om de behoefte hiertoe in kaart te brengen, heeft de EC een consultatie uitgeschreven. De belangrijkste vragen daarbij zijn:

- Is IFRS for SMEs geschikt voor algemeen gebruik in Europa?
- Zal een betere vergelijkbaarheid van jaarrekeningen gebaseerd op IFRS for SMEs voordelen opleveren voor ondernemingen en gebruikers van jaarrekeningen?
- Zou het gebruik van IFRS for SMEs moeten worden toegestaan in Europa?

In het consultatiedocument noemt de EC de volgende mogelijke voordelen van IFRS for SMEs: betere toegang tot financiering, toename van de handel, toename van grensoverschrijdende fusies en overnames, en lagere administratieve lasten in het kader van de jaarrekening bij internationale groepen.

Omtrent deze voordelen van IFRS bestaat (nog) maar weinig empirisch onderzoek. Het onderzoek dat gedaan is, gaat dan vooral over financieringsgerelateerde aspecten. Leuz en Wysocki (2008) inventariseren het onderzoek naar de vraag of toepassing van IFRS leidt tot lagere vermogenskosten. Zij concluderen dat de resultaten van deze onderzoeken niet eenduidig zijn. Daske et al. (2008) vinden een daling van de vermogenskosten rond de introductie van

IFRS in Europa, maar geven aan dat hier mogelijk sprake is van een eenmalig overgangseffect. Daarnaast treedt het effect alleen op in die landen waar het toezicht op de verslaggeving relatief streng is. Dat benadrukt dat alleen het invoeren van nieuwe regels niet afdoende is, maar dat ook de controle op de naleving adequaat moet zijn.

Om deze bevindingen op basis van full IFRS te vertalen naar IFRS for SMEs, gelden bovendien de volgende voorbehouden:

- Gegeven dat IFRS for SMEs een vereenvoudigde versie is van (full) IFRS, is het verschil met lokale verslaggevingstandaarden minder groot, en daarmee mogelijk ook de voordelen.
- Het lokale toezicht zal bij niet-beursgenoteerde ondernemingen waarschijnlijk nog diverser zijn dan voor beursgenoteerde ondernemingen, zodat het effect van IFRS for SMEs nog meer zal variëren.
- Gegeven dat vermogensverschaffers van SME-ondernemingen doorgaans dichter bij de onderneming staan dan anonieme beleggers, kunnen de determinanten van de vermogenskosten ook anders zijn.

Voor kleine landen in Europa zou IFRS for SMEs een gemakkelijke toegang kunnen bewerkstelligen naar buitenlandse banken. Voor dit aspect kan het onderzoek van Degryse en Ongena (2005) relevant zijn. Zij onderzochten het effect op de rentevoet van de geografische afstand tussen bank en kredietnemer. Theoretisch zorgt een afstand voor aanvullende kosten voor zowel de kredietnemende onderneming als bij de kredietverschaffende bank. De bank zal echter ook moeten concurreren met banken die dichterbij de onderneming gevestigd zijn. Theoretische modellen voorspellen dat een bank een lagere rente zal offeren aan ondernemingen op grotere afstand.² Degryse en Ongena vonden inderdaad een dergelijk verband in België. Op zichzelf suggereert dit dat ondernemingen inderdaad kunnen profiteren van het zoeken van een bank over de grens. Bedacht moet echter worden dat dit onderzoek gedaan is vanuit het perspectief van de bank en gefocust is op de rentevoet. De hogere transactiekosten die gepaard gaan met een grotere afstand kunnen het effect voor de gefinancierde onderneming (deels) teniet doen. Wel kunnen deze kosten door toepassing van IFRS for SMEs dalen doordat de bankanalist zich niet hoeft te verdiepen in buitenlandse grondslagen. Het effect hiervan is echter nog niet empirisch onderzocht.

Een ander aspect van IFRS for SMEs dat gevolgen kan hebben voor kredietaanvragen is het effect op de solvabiliteitsratio. In een eerder onderzoek (Kamp, 2006) vergeleek ik de solvabiliteitsratio voor en na de overgang op IFRS bij Europese beursgenoteerde ondernemingen. De belangrijkste conclusie is dat de invloed op de solvabiliteitsratio

sterk verschilt per land. Zo rapporteerde 37% van de Belgische ondernemingen een lagere solvabiliteitsratio, terwijl dit percentage in Nederland 58% was. In Zweden veranderde bij 72% van de ondernemingen de solvabiliteitsratio niet significant.

Beneish en Yohn (2008) verwachten wel enig effect van (full) IFRS op grensoverschrijdende fusies en overnames, maar van een slechts beperkte omvang vanwege een 'home bias'. Eerder onderzoek wees op de onzekerheid bij investeerders omtrent de interpretatie en betrouwbaarheid van buitenlandse jaarrekeningen, maar ook de grotere onbekendheid met de lokale omstandigheden. Dit laatste verandert niet door toepassing van IFRS (for SMEs). Zij verwachten dat het home bias-effect voornamelijk beperkt is tot individuele investeerders, aangezien grote institutionele beleggers hier doorgaans al voldoende voor geëquipeerd zijn. Het gebruik van IFRS for SMEs zal dan vooral een verbetering betekenen voor (kleinere) individuele investeerders.

4 Data en methodologie

De EC ontving 176 openbare reacties op de consultatie. Naast enkele individuele ondernemingen, reageerden met name nationale verslaggevingsregelgevers, brancheverenigingen, kamers van koophandel, beroepsorganisaties van accountants en accountantskantoren. Naast simpele ja/nee-antwoorden gaven de meeste respondenten een nadere toelichting op hun antwoorden. De argumenten in deze reacties zijn geanalyseerd met behulp van *content analysis*. De gedachte hierbij is dat de argumenten of standpunten die respondenten aandragen bij de beantwoording van de diverse vragen samenhangen met hun culturele visie op verslaggeving. Door de argumenten te clusteren naar aard in termen van culturele waarden enerzijds, en de herkomst van de respondent (culturele regio) anderzijds, kan worden afgeleid of culturele aspecten een rol spelen in de standpuntbepaling omtrent de toepassing van IFRS for SMEs in Europa. De hypothese is dat de argumenten die respondenten aanvoeren in lijn zijn met de accountingcultuurregio's zoals Gray die beschrijft. Om deze reden zijn reactiebrieven van pan-Europese organisaties en niet-Europese respondenten buiten beschouwing gelaten. Daarmee blijven er 160 reactiebrieven over voor deze analyse.

Voor *content analysis* is een 'coding scheme' nodig, dat wil zeggen een stelsel van categorieën waarin de tekstelementen worden verdeeld. Voor de vier 'waarden' van Gray zijn paarsgewijze categorieën gedefinieerd, dus bijvoorbeeld voor de *secrecy/transparency*-waarde een categorie voor enerzijds argumenten die een voorkeur voor *secrecy* aanduiden, en anderzijds argumenten die een voorkeur

voor transparency aanduiden. Argumenten die niet te relateren zijn aan een cultureel aspect zijn gecategoriseerd op basis van de zeven groepen van factoren zoals beschreven door Saudagaran en Meek (1997). Voor de argumenten die ook daar buiten vallen, zijn afzonderlijke categorieën gedefinieerd, op exploratieve wijze. Bijlage 1 geeft het coding scheme weer.

De respondenten zijn ingedeeld naar culturele achtergrond op basis van de indeling van Gray:

- Angelsaksisch (Groot-Brittannië, Ierland, Malta);
- Germaans (Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland);
- Romaans (Frankrijk, Spanje, Italië, Portugal, België, Luxemburg);
- Noord-Europees (Noorwegen, Zweden, Denemarken, Finland, Nederland, Estland);
- Oost-Europees (Hongarije, Kroatië, Polen, Roemenië, Tsjechië, Slowakije, Bulgarije); hoewel Gray deze groep niet onderscheidde, mogelijk vanwege het politiek-economische klimaat destijds, worden deze landen voor dit onderzoek als een afzonderlijke cluster beschouwd.

5 Resultaten

Het totaal aantal gecategoriseerde argumenten is 899. De verdeling van het aantal reactiebrieven over de culturele regio's is scheef. Veruit de meeste respondenten komen uit Duitsland (73), terwijl uit de Angelsaksische regio slechts dertien maal respons kwam. In combinatie met een redelijk gedetailleerd coding scheme betekent dit dat het aantal waarnemingen per categorie statistische significantietoetsen in veel gevallen niet goed mogelijk maakt. Daar staat tegenover dat de meeste respondenten een vertegenwoordigende functie hebben van een grote achterban.³ Voorafgaand aan de consultatie zijn door nationale verslaggevingsregelgevers in Duitsland (de German Accounting Standards Board, (GASB)⁴), Engeland (de Accounting Standards Board (ASB) en de Association of Chartered Certified Accountants (ACCA)⁵) en Frankrijk (Conseil national de la comptabilité (CNC)) lokale enquêtes gehouden, waarvan de uitkomsten van invloed zullen zijn geweest op de respons richting de EC. Bij de interpretaties van de contentanalyses worden daarom ook corresponderende bevindingen uit deze enquêtes besproken. De bevindingen uit verschillende onderzoeken laten zich niet combineren in overkoepelende statistieken. De resultaten van dit onderzoek, in combinatie met de uitkomsten van de enquêtes door nationale verslaggevingsregelgevers, moeten dan ook beschouwd worden als richtinggevend in plaats van een volledige toetsing van Gray's theorie.

Het aantal argumenten per categorie is omwille van schaling gedeeld door het aantal respondenten in de desbetreffende culturele regio. De scores zijn daarmee bij benadering⁶ te interpreteren als het percentage van het aantal

respondenten binnen een culturele regio dat argumenten voor de desbetreffende waarde naar voren brengt. Een score van bijvoorbeeld 0,23 betekent dus dat 23% van de respondenten uit de betreffende culturele regio argumenten in de desbetreffende categorie vermeldt.

Uniformity versus flexibility: Gray (1988) rangschikt de Angelsaksische landen aan de flexibility-kant van de schaal, en de Romaanse landen aan de uniformity-kant. De Noord-Europese landen zijn 'gemiddeld flexibel' en Germaanse landen 'gemiddeld uniform'. Tabel 1 laat zien dat de voorkeur voor uniformity onder Romaanse en Germaanse respondenten de voorkeur voor flexibility in die landen overstijgt, zoals ook voorspeld door Gray. Voor Noord-Europese landen is de gelijke score tussen beide extremen niet geheel volgens de voorspelling van Gray, maar wel in lijn met de veronderstelling dat deze landen niet extreem zijn met betrekking tot deze culturele waarde. Dat Angelsaksische landen vooral hechten aan flexibility, wordt niet ondersteund door deze resultaten. Ook in de enquête door de ASB wordt regelmatig gesteld dat uniforme grondslagen als een voordeel worden gezien. Gemiddeld lijken Europese landen iets meer te tenderen naar uniformity dan naar flexibility. Uit de enquête van de GASB blijkt dat de beperktere keuze in kostprijsformules in IFRS for SMEs niet een zwaarwegend punt is: een ruime meerderheid stelt dat dit niet bijdraagt of afdoet aan de informatiewaarde van de jaarrekening. In de CNC-enquête houden de voor- en tegenstanders voor het schrappen van opties elkaar in evenwicht, met daarbij een grote groep (41%) zonder mening.

Secrecy versus transparency: In vergelijking met de lokale regelgeving verlangt IFRS op veel onderdelen meer toelichtingen. Daarmee kan IFRS worden beschouwd als een meer transparante set van standaarden. Hoewel de IASB bij het vormgeven van IFRS for SMEs flink gesnoeid heeft in de toelichtingseisen, stellen met name de Germaanse respondenten dat de transparantie (veel) groter is dan de lokale GAAP. Doordat respondenten uit andere culturele regio's nauwelijks ingaan op dit aspect is een internationale vergelijking niet mogelijk. Onder de Germaanse respon-

Tabel 1 Scores op flexibility versus uniformity

	Flexibility-voorkeur	Uniformity-voorkeur
Angelsaksisch	0,23	0,23
Germaans	0,30	0,47
Romaans	0,23	0,45
Noord-Europees	0,27	0,27
Oost-Europees	0,14	0,50

denten zijn de voors (bijvoorbeeld dat het toevoegen van een kasstroomoverzicht wenselijk is) en tegens (bijvoorbeeld te weinig toelichtingsvrijstellingen voor kleine ondernemingen) ongeveer in evenwicht. Dit evenwicht in voors en tegens zou beïnvloed kunnen zijn door de vermoedelijke veronderstelling bij de respondenten dat IFRS for SMEs vrijwillig zal zijn. Slechts een zeer klein aantal respondenten propageert een verplichte toepassing van IFRS for SMEs. Ondernemingen die een grotere transparantie bezwaarlijk vinden, zouden dus de toepassing van IFRS for SMEs kunnen mijden. Mogelijk is daardoor de weerstand tegen een grotere transparantie lager dan wanneer er sprake zou zijn van een verplichte toepassing van IFRS for SMEs. Uit de enquête door de GASB blijkt dat met name de vermelding van transacties met verbonden partijen zoals het bestuur, de aandeelhouders en andere verbonden natuurlijke personen erg gevoelig ligt. Hetzelfde geldt voor het vermelden van de betaalde prijs voor een overname. Eenzelfde trend is te herkennen in de CNC-enquête, zij het iets minder extreem. In de respons in de ASB-enquête wordt met name gewezen op de administratieve kosten die voortvloeien uit het verzamelen van de toelichtingsinformatie; de mate van transparantie lijkt niet echt een rol te spelen.

Professionalism versus statutory control: Deze waarde hangt sterk samen met het bekende onderscheid tussen ‘rules’ en ‘principles’. Daarbij horen principles bij professionalism, en rules bij statutory control. Het aantal bijgeschreven opmerkingen op dit punt is beperkt, en komt vooral van Germaanse respondenten. Zij hebben een voorkeur voor gedetailleerde regels voor de verwerking van financiële instrumenten vanwege de complexiteit van deze transacties. Andere argumenten ten faveure van ‘rules’ zijn dat met concrete regels moeizame vaktechnische discussies vermeden kunnen worden (en dus efficiënter zijn), en dat deze eerder rechtszekerheid bieden omtrent de juiste naleving van de regelgeving. Aan de andere kant wordt erkend dat regels niet altijd in lijn zijn met de specifieke economische omstandigheden en dat regels niet alle in de praktijk voorkomende situaties kunnen afdekken.

Tabel 2 Do you see a need for ‘rules-based’ accounting directives?

	Ja	Nee	Weet niet
Angelsaksisch	0,09	0,91	0,00
Germaans	0,79	0,08	0,14
Romaans	0,39	0,61	0,00
Noord-Europees	0,00	0,93	0,07
Oost-Europees	0,50	0,43	0,07

In de consultatie wordt echter ook een vraag gesteld die specifiek op dit punt ingaat: ‘In the light of the publication of the IFRS for SMEs, do you see a need for “rules-based” accounting directives in the future?’ Tabel 2 geeft de scores per cluster weer.

In zijn artikel is Gray niet helemaal duidelijk over de rangorde van culturele regio’s op deze *accounting value*. In een grafiek plaatst hij Angelsaksische landen als extreem op de professionalism-schaal, en Romaanse landen als enigszins op de professionalism-schaal. Eerder in zijn artikel lijkt hij echter Romaans (en ook) Germaanse landen te plaatsen op de statutory control-schaal.⁷ Zoals verwacht hebben de Angelsaksische landen een sterke voorkeur voor *principle-based standards*. De scores voor de Romaanse respondenten liggen in lijn met een zekere voorkeur voor *principle-based standards*. De duidelijke voorkeur voor *rule-based standards* onder Germaanse respondenten wijst op een statutory control-oriëntatie.

Conservatism versus optimism: Gray beschouwt Romaanse landen, en in mindere mate Germaanse landen, als conservatieve. Angelsaksische en Noord-Europese landen worden als ‘optimistisch’ beschouwd. Deze *accounting value* hangt onder meer samen met het gebruik van reële waarde (*fair value*). Negatieve aspecten van reële waarde (bijvoorbeeld het mogelijk overmatig uitkeren van vermogen op basis van niet-gerealiseerde waardeinstijgingen) zijn voornamelijk te vinden bij Romaanse en Germaanse respondenten.

In de enquête door de GASB wordt gevraagd naar de mening over diverse waarderingsgrondslagen. Bij een aantal grondslagen kan dat inzicht geven in de neiging naar conservatisme of optimisme. De bezwaren tegen reële waarde lijken op grond van deze enquête minder ernstig. Op de vraag of het reëlewaardemodel voor materiële vaste activa binnen IFRS for SMEs behouden had moeten blijven, antwoordt 40% dat het reëlewaardemodel geen noemenswaardige voor- of nadelen biedt. De percentages van respondenten die voordelen of nadelen zien, houden elkaar in evenwicht.⁸ Met betrekking tot R&D-kosten is de voorkeur voor activeren (‘optimisme’) duidelijk groter dan het direct als kosten nemen (‘conservatisme’).⁹ Tevens werd gevraagd naar de voorkeur voor de ‘percentage of completion’-methode (optimisme) of de ‘completed contract’-methode (conservatisme). IFRS for SMEs staat alleen de ‘percentage of completion’-methode toe. Ongeveer de helft van de Duitse respondenten acht de percentage of completion-methode zinvoller; slechts 9% heeft een voorkeur voor de completed contract-methode. De stringenter eisen die IFRS for SMEs stelt aan het opnemen van voorzieningen wordt door de Duitse respondenten niet gewaardeerd: slechts 20% vindt dit een verbeter-

ring; 37% vindt het een verslechtering. Het al of niet disconteren van voorzieningen wordt niet als een belangrijk issue gezien.¹⁰ Bij voorgaande jaarrekeninggrondslagen zien we dus onder Duitse respondenten een neiging naar optimisme, behalve bij de post voorzieningen. In de CNC-enquête wordt een mindere nadruk op het voorzichtigheidsprincipe niet echt gewaardeerd: 50% is tegen, en slechts 23% voor.

De meningen over de toepassing van reële waarde in de CNC-enquête lijken niet zo geprononceerd: voor- en tegenstanders houden elkaar in evenwicht, met ook een grote groep zonder mening.¹¹

Onder de Angelsaksische respondenten van de EU-consultatie komen geen bezwaren voor tegen reële waarde zoals gebruikt in IFRS for SMEs.

De bevindingen uit deze enquêtes liggen dus in lijn met de voorspellingen van Gray, maar vormen vanwege de gematigde reacties geen sterke onderbouwing van zijn hypothese.

Oost-Europa: Omdat Gray (1988) deze regio niet heeft ingedeeld, kunnen de commentaren uit deze regio niet vergeleken worden met een veronderstelde accountingcultuur. Op basis van de antwoorden in de consultatie scoort Oost-Europa relatief hoog op uniformity, gemiddeld op professionalism, en laag op conservatisme. Om Oost-Europa enigszins te kunnen plaatsen in het accountingcultuurspectrum is een correlatiematrix gemaakt op basis van alle scores.¹² Met een correlatiecoëfficiënt van 0,62 lijkt Oost-Europa het meest op de Romaanse cluster. Een bijkomstige opvallende bevinding op grond van de correlatiematrix is de sterk negatieve correlatie tussen Germaanse landen en Angelsaksische (-0,70) en Noord-Europese landen (-0,57).¹³

Overige argumenten: Naast de accountingcultuurgerelateerde argumenten zijn in de respons ook argumenten te vinden die samenhangen met factoren zoals beschreven door Saudaragan en Meek (1997) (zie bijlage 1 voor de factoren die onderscheiden zijn in dit onderzoek). Vooral ook in de respons in de ASB-enquête zijn de argumenten hoofdzakelijk praktisch van aard: wat zijn de verschillen met de bestaande Britse regelgeving, en leidt dit tot extra kosten? In de respons in de EU-consultatie zijn alleen voor de factoren belastingrecht en politieke banden de argumenten ongelijk verdeeld over de clusters:

Belastingrecht: Vijfendertig respondenten wijzen op fiscale consequenties die voortvloeien uit het toepassen van IFRS for SMEs. Hoewel de samenhang tussen jaarrekening en fiscaliteit typisch geassocieerd wordt met Germaanse landen ('Massgeblichkeit'), zijn het vooral de Romaanse respondenten die er op wijzen dat verschillen tussen IFRS for SMEs en lokale GAAP administratieve lasten met zich

meebrengen, zoals een 'dubbele' boekhouding, zonder dat het relevante informatie in de jaarrekening oplevert ('banken elimineren latente posities toch bij het beoordelen van kredietaanvragen').¹⁴ Uit de enquête van de GASB blijkt dat 79% van de Duitse respondenten probeert de jaarrekening zo veel mogelijk te laten aansluiten op de fiscale aangifte. Volgens de enquête van de CNC is dat in Frankrijk 87%. Maar ook in de reacties van de enquête van de Britse ASB komt naar voren dat verschillen tussen jaarrekening en aangifte bezwaarlijk zijn.

Politieke banden: Zevententwintig respondenten wijzen op de politieke aspecten van het aanvaarden van IFRS for SMEs. De meest voorkomende opmerking is dat de EC en de lidstaten hun bevoegdheid moeten behouden om te bewaken dat jaarrekeningvoorschriften blijven aansluiten bij de lokale behoeften en omstandigheden.

Tot slot zijn binnen de overige commentaren twee onderwerpen te onderscheiden: vergelijkbaarheid en complexiteit. Hoewel veel argumenten betrekking hebben op vergelijkbaarheid, is de aard van de argumenten zeer divers, zodat clustering niet goed mogelijk is. Sommige respondenten geven aan dat vergelijkbaarheid niet erg belangrijk is voor SME-ondernemingen doordat internationale verschillen in omstandigheden een internationale vergelijkbaarheid van financiële positie en performance verhinderen. Uit de CNC-enquête blijkt dat volgens 90% van de Franse ondernemingen voor de gebruikers van hun jaarrekeningen vergelijkbaarheid geen specifieke rol speelt.¹⁵ Daar tegenover blijkt uit de ACCA-enquête dat 44% van de Britse respondenten een betere vergelijkbaarheid als een belangrijk voordeel van IFRS for SMEs ziet. Bovendien zou zelfs bij gelijklopende verslaggevingsstandaarden de toepassing internationaal kunnen verschillen. Voor (full) IFRS is dit empirisch aangetoond door onder anderen Doupnik en Richter (2003), en Tsakumis et al. (2009). Het ontbreken van een voorgeschreven model voor de balans en dergelijke wordt vooral opgemerkt door Oost-Europese respondenten.

Veel respondenten, en dan voornamelijk uit Germaanse en Romaanse landen, beschouwen IFRS for SMEs als te complex voor de beoogde doelgroep. In de CNC-enquête beoordeelt 42% IFRS for SMEs als veel complexer dan de huidige regelgeving. Respons in de EU-consultatie noemt de belastinglatenties, financiële instrumenten en bijzondere waardeverminderingen als voorbeelden waar de vereenvoudigingen te beperkt zijn. IFRS for SMEs geeft uitdrukkelijk aan dat bij het ontbreken van specifieke bepalingen omtrent een bepaalde transactie, de opsteller van de jaarrekening zelf moet beoordelen welke verwerkingswijze geëigend is. Bij die beoordeling betreft de opsteller de bepalingen van IFRS for SMEs voor vergelijk-

bare transacties, of het *conceptual framework*. Een aantal Germaanse respondenten verwacht echter dat er een praktijk zal ontstaan waarbij een terugvallen op full IFRS als enige aanvaardbare uitwerking zal worden gezien. Dit zou met name kunnen gebeuren wanneer controlerende accountants jaarrekeningen die op basis van IFRS for SMEs zijn opgesteld, beoordelen met hun kennis van full IFRS. De bezwaren rond reële waarde zijn grotendeels te vinden bij de Germaanse en Romaanse respondenten. Het bepalen van de reële waarde zou te kostbaar zijn, en te subjectief om te controleren.

6 Overall oordeel over IFRS for SMEs

De beantwoording van de hoofdvraag van de EU-consultatie – Is IFRS for SMEs suitable for widespread use within Europe? – is zeer divers over de clusters (zie tabel 3). De Angelsaksische en Noord-Europese respondenten zijn overwegend positief, hoewel een relatief groot aantal geen mening heeft, terwijl de Germaanse respondenten overwegend negatief zijn. De Romaanse en Oost-Europese respondenten zijn verdeeld.¹⁶ Deze uitkomsten lijken in lijn te zijn met de mate waarin de huidige lokale jaarrekeningvoorschriften overeenkomen met die in IFRS for SMEs: naarmate de lokale GAAP dichter bij IFRS for SMEs ligt, lijkt IFRS for SMEs meer aanvaardbaar.¹⁷ Een soortgelijk nationaal-gericht perspectief lijkt te bestaan op de consultatievraag of een verbeterde internationale vergelijkbaarheid van jaarrekeningen door toepassing van IFRS for SMEs voordelen oplevert voor ondernemingen en gebruikers van jaarrekeningen: bij de Germaanse en Romaanse respondenten antwoordt een meerderheid ‘nee’. Een kwart van de Romaanse respondenten stelt uitdrukkelijk als toegevoegde opmerking dat de huidige verslaggeving al voldoet.

7 Samenvatting en conclusies

De publicatie van IFRS for SMEs door de IASB deed de EC zich afvragen of deze standaard toegestaan moet worden voor de lidstaten. De veronderstelde voordelen van IFRS for SMEs hangen samen met een verbeterde toegang tot financiering, intensievere handel, meer grensoverschrijdende overnames, en administratieve harmonisatie

binnen internationale concerns. De meeste van deze voordelen zijn echter (nog) niet te onderbouwen met empirisch onderzoek, ook niet naar analogie met de onderzoeken naar de effecten van toepassing van full IFRS. Bovendien kunnen culturele verschillen tussen de lidstaten de acceptatie van IFRS for SMEs in de weg staan. In dit artikel is onderzocht of de vier culturele accountingwaarden zoals beschreven door Gray herkenbaar zijn in het lobbyproces binnen de EU. Daartoe is de respons op de EU-consultatie onderzocht, mede in samenhang met enquêtes die in diverse landen gehouden zijn door nationale verslaggevingsregelgevers:

De verschillen tussen de culturele regio's op het punt van uniformity versus flexibility lijken minder sterk aanwezig dan in de tijd van Gray's onderzoek. Hoewel Germaanse en Romaanse respondenten vaker een voorkeur hebben voor uniformity, is het aandeel van respondenten met een voorkeur voor flexibility vergelijkbaar met Angelsaksische en Noord-Europese respondenten.

Secrecy versus transparency lijkt een minder grote rol te spelen, gegeven dat het aantal commentaren dat hiernaar verwijst beperkt is en geen tendentie in een bepaalde richting vertoont. Deze bevinding kan echter vertekend zijn door een mogelijk uitgangspunt bij de respondenten dat toepassing van IFRS for SMEs vrijwillig zal zijn. Dat meer toelichtingen tot meer administratieve kosten leiden, komt vaker naar voren dan het transparantieaspect.

Binnen de accountingwaarde professionalism versus statutory control speelt het dilemma van principles versus rules een belangrijke rol. De respons bevestigt dat Angelsaksische landen een voorkeur hebben voor principles, terwijl Germaanse en Romaanse landen meer naar rule-based regelgeving neigen.

Conservatism is in dit onderzoek voornamelijk gekoppeld aan een weerstand tegen reële waarde. Zoals verwacht zijn conservatisme-gerelateerde commentaren vooral te vinden bij Germaanse en Romaanse respondenten.

De bevindingen duiden vooral op de tegenstelling tussen professionalism en statutory control als een mogelijke barrière om tot een breedgedragen acceptatie en toepassing van IFRS for SMEs te komen. Voor de EU en de IASB kan deze waarneming richting geven aan eventuele aanpassingen in IFRS for SMEs of in het goedkeuringsmechanisme. In zijn algemeenheid duidt deze waarneming er op dat brede toepassing van IFRS for SMEs nog wel even kan duren. ■

Tabel 3 'Is IFRS for SMEs suitable for widespread use within Europe?'

	Ja	Nee	Weet niet
Angelsaksisch	0,67	0,08	0,25
Germaans	0,07	0,91	0,03
Romaans	0,46	0,54	0,00
Noord-Europees	0,79	0,14	0,07
Oost-Europees	0,50	0,43	0,07

Dr. B. Kamp RA is verbonden aan de Bureaus Vaktechniek van BDO in Nederland en Noorwegen, en hoofddocent aan de Universiteit van Tilburg.

Noten

- 1** Opgemerkt zij dat bepaalde factoren een overlap lijken te hebben met culturele factoren. Het wetsysteem en de aard van de verhouding tussen ondernemingen en hun vermogensverschaffers hangen sterk samen met de cultuur van een land.
- 2** Zie voor een overzicht van deze theorie de samenvatting hiervan in Degryse en Ongena (2005).
- 3** Dit maakt enerzijds de respons meer representatief, maar bemoeilijkt anderzijds de statistische weging van elke waarneming. In de berekening van de scores is een gelijke weging gegeven aan iedere respondent. Voor dergelijke datasets met onbekende verdelingen bestaan in principe non-parametrische significantietoetsen, maar dergelijke toetsen vergen doorgaans juist meer waarnemingen dan in de onderhavige dataset.
- 4** Zie http://www.standardsetter.de/drsc/docs/press_releases/6March08_ReportonGermanFieldTests.pdf en http://www.standardsetter.de/drsc/docs/press_releases/071129FinalReport_SME.pdf.
- 5** Zie http://www.accaglobal.com/pubs/general/activities/library/financial_reporting/other/tech-afb-fukg.pdf.

- 6** Indien ondernemingen meerdere argumenten per categorie noemen, zou de score boven 100% kunnen komen. Dit komt in de dataset niet zodanig vaak voor dat het een belangrijke invloed heeft op de uitkomsten.
- 7** [The important role of judgment in the U.K.] . . . 'may be contrasted with the traditional position in France and Germany where the professional accountant's role has been concerned primarily with the implementation of relatively prescriptive and detailed legal requirements.'
- 8** Respectievelijk 28% en 25%.
- 9** Op de vraag of het activeren van R&D-kosten ('optimism') meer zinvolle informatie oplevert dan het direct als kosten nemen ('conservatism'), antwoordt 41% bevestigend, en slechts 14% ontkennend.
- 10** Volgens 41% van de respondenten heeft dit geen noemenswaardig effect op de informatieverschaffing.
- 11** 31% heeft geen mening, 39% staat positief tegenover het vaker toepassen van reële waarde, en 30% negatief.
- 12** Dit is uiteraard een grove benadering, aangezien aan elk element een zelfde gewicht wordt toegekend.

- 13** Deze drie correlaties zijn significant (p -waarde $< 0,02$).
- 14** Deze gevolgtrekking is niet helemaal juist, aangezien ook na eliminatie van de post latente belastingen de overige activa en verplichtingen een andere boekwaarde zullen hebben dan de fiscale boekwaarde.
- 15** Dit relateert wellicht ook het belang dat Franse ondernemers hechten aan IFRS for SMEs in het kader van vergelijkbaarheid. Opvallend is dat in de CNC-enquête bij vragen naar meningen het percentage 'geen mening' vaak relatief hoog is, zo rond de 30%.
- 16** In de CNC-enquête ziet 24% van de ondernemingen dat ze op termijn mogelijk IFRS for SMEs willen toepassen; 55% niet.
- 17** Zie ook Zeghal en Mhedhbi (2006), die constateerden dat economieën in ontwikkeling met een Angelsaksische cultuur eerder geneigd zijn IFRS toe te passen dan landen met een andere cultuur.

Literatuur

- Beneish, M.D. en T.L. Yohn (2008), Information friction and investor home bias: A perspective on the effect of global IFRS adoption on the extent of equity home bias, *Journal of Accounting and Public Policy*, vol. 27, no. 6, pp. 433-443.
- Chanchani, S. en R. Willet (2004), An empirical assessment of Gray's accounting value constructs, *International Journal of Accounting*, vol. 39, pp. 125-154.
- Daske, H., L. Hail, C. Leuz en A. Verdi (2008), Mandatory IFRS reporting around the world: Early evidence on the economic consequences, *Journal of Accounting Research*, vol. 46, no. 5, pp. 1085-1142.
- Degryse, H. en S. Ongena (2005), Distance, lending relationships, and competition, *Journal of Finance*, vol. 60, no. 1, pp. 231-266.
- Douppnik, T.S. en M. Richter (2003), Interpretation of uncertainty expressions – a cross-national study, *Accounting, Organizations and Society*, vol. 28, no. 1, pp. 15-35.
- Douppnik, T.S. en S.B. Salter (1995), External environment and accounting practice: A preliminary test of a general model of international accounting development, *International Journal of Accounting Education and Research*, vol. 30, no. 2, pp. 189-207.
- Gray, S.J. (1988), Towards a theory of cultural influence on the development of accounting systems internationally, *Abacus*, vol. 24, no. 1, pp. 1-15.
- Hope, O.-K. (2003), Firm level disclosures and the relative roles of culture and legal origin, *Journal of International Financial Management & Accounting*, vol. 14, no. 3, pp. 218-248.
- Jaggi, B. (1975), The impact of the cultural environment on financial disclosures, *International Journal of Accounting*, vol. 5, pp. 75-84.
- Jaggi, B. en P.Y. Low (2000), Impact of culture, market forces, and legal system on financial disclosures, *International Journal of Accounting*, vol. 35, no. 4, pp. 495-519.
- Kamp, B. (2006), De invloed van IFRS op analisten, *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, vol. 80, no. 11, pp. 580-588.
- Leuz, C. en P. Wysocki (2008), Economic consequences of financial reporting and disclosure regulation: A review and suggestions for further research, Working Paper, University of Chicago; zie: <http://ssrn.com/abstract=1105398>.
- Nobes, C.W. (1983), A judgmental international classification of financial reporting practices, *Journal of Business Finance & Accounting*, vol. 10, no. 1, pp.1-19.
- Nobes, C. W. en R.H. Parker (eds.) (1998), *Comparative international accounting*, 5th edition, Prentice Hall.

- Papadaki, A. (2005), Discussion of 'Why do national GAAP differ from IAS? The role of culture', *International Journal of Accounting*, vol. 40, pp. 351-358.
- Perera, M.H.B. (1989), Towards a framework to analyze the impact of culture on accounting, *International Journal of Accounting*, vol. 24, pp. 42-56.
- Quagli, A. (2010), How is the IFRS for SME accepted in the European context? An analysis of the homogeneity among European countries, users and preparers in the European Commission Questionnaire, *Working Papers Series - University of Genoa*; zie: <http://ssrn.com/abstract=1638884>.
- Salter, S. en F. Niswander (1995), Cultural influence on the development of accounting systems internationally: A test of Gray's (1988) theory, *Journal of International Business Studies*, vol. 26, no. 2, pp. 379-397.
- Saudagaran, S.M. en G.K. Meek (1997), A review of research on the relationship between international capital markets and financial reporting by multinational firms, *Journal of Accounting Literature*, vol. 16, pp. 127-159.
- Stulz, R.M. en R. Williamson (2003), Culture, openness, and finance, *Journal of Financial Economics*, vol. 70, no. 3, pp. 313-349.
- Tsakumis, G.T., D.R. Campbell Sr. en T.S. Douplik (2009), IFRS: Beyond the standards, *Journal of Accountancy*, vol. 207, no. 2, pp. 34-40.
- Williams, S.M. (2004), An international investigation of associations between societal variables and the amount of disclosure on information technology and communication problems: The case of Y2K, *International Journal of Accounting*, vol. 39, pp. 71-92.
- Zarzeski, M.T. (1996), Spontaneous harmonization effects of culture and market forces on accounting disclosure practices, *Accounting Horizons*, vol. 10, pp. 18-37.
- Zeghal, D. en K. Mhedhbi (2006), An analysis of the factors affecting the adoption of international accounting standards by developing countries, *International Journal of Accounting*, vol. 41, no. 4, pp. 373-386.

Bijlage 1 Het coding scheme van de content analysis

Cultuurgebaseerde factoren (zoals gedefinieerd door Gray):	
Professionalism	Statutory control
Uniformity	Flexibility
Conservatism	Optimism
Secrecy	Transparency
Andere factoren (zoals gedefinieerd door Saudagaran en Meek):	
Het wetsstelsel	
De aard van de verhouding tussen ondernemingen en hun vermogensverschaffers	
Belastingwetgeving	
Inflatie-niveaus	
Politieke en economische banden	
De mate van economische ontwikkeling	
Opleidingsniveaus	
Overige argumenten:	
Bevestiging van (verwachte) voordelen van IFRS for SMEs (bijv. lagere vermogenskosten, efficiëntere consolidatie)	
Twijfel rond (verwachte) voordelen van IFRS for SMEs (bijv. het beperkt aantal ondernemingen en gebruikers dat voordeel heft bij IFRS for SMEs)	
Het verwachte effect op vergelijkbaarheid	
Implementatiekosten	
Complexiteit	